

Sygn. akt III AUa 170/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 maja 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie - Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Barbara Białecka
Sędziowie:	SSA Urszula Iwanowska (spr.) SSO (del.) Gabriela Horodnicka – Stelmaszczuk
Protokolant:	St. sekr. sąd. Katarzyna Kaźmierczak

po rozpoznaniu w dniu 26 kwietnia 2018 r. w Szczecinie

sprawy (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S.

przy udziale (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S. i (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S.

o objęcie ubezpieczeniem społecznym

na skutek apelacji płatnika składek

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 8 listopada 2016 r. sygn. akt VI U 1072/16

1. uchyła zaskarżony wyrok oraz poprzedzającą go decyzję organu rentowego i przekazuje sprawę Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w S. do ponownego rozpoznania,

2. znosi wzajemnie między stronami (...) spółką z ograniczoną odpowiedzialnością w S., (...) spółką z ograniczoną odpowiedzialnością w S. i Zakładem Ubezpieczeń Społecznych Oddziałem w S. koszty postępowania apelacyjnego.

SSA Urszula Iwanowska SSA Barbara Białecka SSO (del.) Gabriela Horodnicka

– Stelmaszczuk

Sygn. akt III AUa 170/17

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. decyzją nr (...). (...) z dnia 7 stycznia 2015 r. stwierdził, że R. Z. z tytułu wykonywania pracy na podstawie umów zlecenia zawartych z (...) spółką z ograniczoną odpowiedzialnością oraz (...)

spółką z ograniczoną odpowiedzialnością, a wykonywanych na rzecz (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S., tj. pracodawcy, z którym pozostawał jednocześnie w stosunku pracy, podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu jako pracownik płatnika składek (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S., w rozumieniu art. 8 ust. 2a w okresie od 24 stycznia 2005 r. do 31 grudnia 2011 r. z podstawą wymiaru składek szczegółowo wskazaną w decyzji. Nadto organ rentowy stwierdził, że płatnikiem składek na ubezpieczenie społeczne i ubezpieczenie zdrowotne z ustalonego tytułu jest (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w S..

Z powyższą decyzją nie zgodził się płatnik (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w S. podnosząc, że ubezpieczeni z tytułu wykonywania pracy na podstawie umów zlecenia zawartych ze spółką (...) oraz ze spółką (...), nie podlegają obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu i zdrowotnemu jako pracownicy płatnika składek, stąd odwołujący się nie jest płatnikiem składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne za R. Z. z tytułu pracy wykonywanej przez zainteresowanego na rzecz (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie w całości oraz o zasądzenie zwrotu kosztów zastępstwa procesowego wg norm przepisanych.

Wyrokiem z dnia 8 listopada 2016 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił odwołanie (pkt I) oraz zasądził od (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w S. kwotę 60 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego (pkt II).

Apelację od powyższego wyroku wniósł płatnik (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w S., zaskarżając orzeczenie w całości. Jednocześnie apelujący zarzucił zaskarżonemu rozstrzygnięciu szereg naruszeń prawa procesowego oraz prawa materialnego.

Organ rentowy odpowiadając na apelację płatnika wniósł o jej oddalenie w całości oraz zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego wg norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny rozważył, co następuje:

Apelacja płatnika skutkowałą wydaniem przez Sąd Apelacyjny orzeczenia o charakterze kasatoryjnym, z przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania organowi rentowemu, jednakże z przyczyn innych aniżeli podnoszonych w apelacji.

Na wstępie wskazać należy, że zgodnie z treścią art. 378 § 1 k.p.c., sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę w granicach apelacji; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod uwagę nieważność postępowania. Rozważając zakres kognicji sądu odwoławczego, Sąd Najwyższy stwierdził, że sformułowanie „w granicach apelacji” wskazane w tym przepisie oznacza, iż sąd drugiej instancji między innymi rozpoznaje sprawę merytorycznie w granicach zaskarżenia, dokonuje własnych ustaleń faktycznych, prowadząc lub ponawiając dowody albo poprzestaje na materiale zebranym w pierwszej instancji, ustala podstawę prawną orzeczenia niezależnie od zarzutów podniesionych w apelacji oraz kontroluje poprawność postępowania przed sądem pierwszej instancji, pozostając związany zarzutami przedstawionymi w apelacji, jeżeli są dopuszczalne, ale biorąc z urzędu pod uwagę nieważność postępowania, orzeka co do istoty sprawy stosownie do wyników postępowania (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSN 2008/6/55).

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, postępowanie przed sądem pierwszej instancji w całości dotknięte jest nieważnością, którą należało wziąć pod uwagę z urzędu, niezależnie od zarzutów podniesionych w apelacji. Z tych też względów ocena ich zasadności stała się bezprzedmiotowa. Stosownie do treści art. 379 pkt 5 k.p.c., nieważność postępowania zachodzi między innymi wtedy, gdy strona została pozbawiona możliwości obrony swych praw. Ma to miejsce między innymi wtedy, gdy skutek naruszenia przez sąd obowiązujących przepisów prawa, strona nie brała udziału w sprawie (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 6 czerwca 2002 r., I ACa 1372/01, OSA 2004/1/2). Pozbawienie

strony możliwości obrony swych praw w procesie oznacza sytuację, w której sąd nie powinien w ogóle przystępować do merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy, inaczej bowiem naraża się na konsekwencje określone w art. 386 § 2 k.p.c.

Podkreślenia jednocześnie wymaga, że właściwe oznaczenie stron w postępowaniu odrębnym dotyczącym spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych rodzi wiele problemów orzeczniczych, a jest o tyle istotne, że nieprawidłowości w tym zakresie mogą doprowadzić zarówno do całkowitego braku udziału w postępowaniu właściwej strony, jak i do ograniczenia jej udziału (np. na skutek uznania, że nie przystąpiła do sprawy i nie ma potrzeby zawiadamianie jej o dalszym toku postępowania). Obie sytuacje mogą prowadzić do nieważności postępowania.

Nadto, zaznaczyć należy, że przepis art. 477¹¹ k.p.c. w sposób wyraźny określa uczestników postępowania odrębnego dotyczącego spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych. I tak, stronami są: ubezpieczony, osoba odwołująca się od orzeczenia wojewódzkiego zespołu do spraw orzekania o niepełnosprawności, inna osoba, której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja, organ rentowy, wojewódzki zespół do spraw orzekania o niepełnosprawności, zainteresowany (czyli ten, czyje prawa lub obowiązki zależą od rozstrzygnięcia sprawy).

Stosownie zaś do art. 476 § 5 pkt 2 k.p.c. przez określenie „ubezpieczony” - rozumie się osobę ubiegającą się o: a) świadczenie z ubezpieczeń społecznych albo o emeryturę lub rentę, b) ustalenie istnienia bądź nieistnienia obowiązku ubezpieczenia, jego zakresu lub wymiaru składki z tego tytułu, c) świadczenia w sprawach należących do właściwości Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, d) świadczenie odszkodowawcze przysługujące w razie wypadku lub choroby pozostające w związku ze służbą wojskową albo służbą w Policji, Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej, Biurze Ochrony Rządu, Służbie Więziennej, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służbie Kontrwywiadu Wojskowego, Służbie Wywiadu Wojskowego oraz Centralnym Biurze Antykorupcyjnym.

Ubezpieczonym więc jest ten, kto występował o wydanie decyzji, kto swym wnioskiem wywołał aktywność organu rentowego. Z tej przyczyny jest on niekiedy nazywany w postępowaniu sądowym wnioskodawcą.

Zainteresowany z kolei to osoba, która nie jest adresatem decyzji i w związku z tym nie musiała brać udziału w postępowaniu przed organem rentowym. Osoba ta nie była w znaczeniu materialnym stroną postępowania administracyjnego przed organem rentowym, choć mogła w tym postępowaniu uczestniczyć i dlatego wie o wydaniu decyzji. Organ rentowy nie wydaje decyzji w stosunku do zainteresowanego (nie jest on adresatem tej decyzji), lecz decyzja - chociaż skierowana do innych podmiotów - swoją treścią wpływa na jego prawa lub obowiązki w taki sposób, że ma on interes prawny w uzyskaniu konkretnego orzeczenia sądowego. Zainteresowany może wnieść odwołanie od decyzji organu rentowego. Zainteresowany jako osoba, która w postępowaniu przed organem rentowym nie występowała jako strona i wobec której nie została wydana decyzja, ma nie tylko możliwość wstąpienia do procesu (przed sądem) toczącego się z inicjatywy (odwołania) innych osób, ale ma również możliwość wniesienia odwołania. (por. Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do art. 477¹¹ t. II pod red. Piaseckiego, 2016, wyd. 7).

Natomiast pojęcie „innej osoby, której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja” nie zostało zdefiniowane w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego. Z określenia tego podmiotu, użytego w art. 477¹¹ § 1 k.p.c. wynika, że chodzi o osobę, na której sferę prawną zaskarżona decyzja oddziałuje bezpośrednio, przy czym jest to podmiot inny od ubezpieczonego oraz od zainteresowanego. Podobnie jak ubezpieczony, osoba ta jest adresatem decyzji wydanej przez organ rentowy. W odróżnieniu od zainteresowanego będzie nią osoba, w stosunku do której decyzja organu rentowego wywołuje bezpośrednie skutki prawne. Osoba ta nie jest jednak inicjatorem postępowania przed tym organem, który wydaje względem niej decyzję, działając bez jej wniosku (z urzędu, w wyniku kontroli uprawnień). Chodzi tu, między innymi, o decyzje wydawane w sprawach o ustalenie istnienia ubezpieczenia i obowiązku uiszczenia składek z tego tytułu (por. M. Klimas. Postępowanie sądowe w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych).

Skoro zatem, przedmiotem sporu w niniejszej sprawie było stwierdzenie, że R. Z. z tytułu wykonywania pracy na podstawie umów zlecenia zawartych z (...) spółką z ograniczoną odpowiedzialnością oraz (...) spółką z ograniczoną odpowiedzialnością, a wykonywanych na rzecz (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S., tj. pracodawcy, z którym pozostawał jednocześnie w stosunku pracy, podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym,

chorobowemu i wypadkowemu jako pracownik płatnika składek (...), z podstawą wymiaru składek szczegółowo wskazaną w decyzji a że organ rentowy nie rozstrzygał na wniosek, lecz z urzędu, to nie budzi wątpliwości, że zaskarżona decyzja wywoływała bezpośrednie skutki prawne wobec R. Z., który w tym postępowaniu miał status innej osoby, której praw i obowiązków dotyczyła zaskarżona decyzja.

Umknęło, jednak organowi rentowemu, a następnie także Sądowi Okręgowemu, że R. Z. zmarł w dniu 27 grudnia 2014 r., a zatem przed dniem wydania zaskarżonej decyzji. Analizując zatem problem śmierci w toku postępowania innej osoby, której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja, wypada przypomnieć, że Sąd Najwyższy już w orzeczeniu z dnia 1 lutego 1960 r., IV CR 565/59 (OSNCK 1960/4/116), wydanym na tle art. 361 ustawy z dnia 29 listopada 1930 r. - Kodeks postępowania cywilnego (t. j. Dz. U. z 1950 r., nr 43, poz. 394 ze zm.), o treści zbieżnej z aktualnym art. 355 § 1 k.p.c., stwierdził, że śmierć strony powodowej w sprawie dotyczącej jej prawa osobistego nieprzechodzącego na spadkobierców nie wywołuje zawieszenia postępowania. W tego rodzaju sprawach, jeśli nastąpi śmierć strony, merytoryczne rozstrzygnięcie sprawy staje się bezprzedmiotowe i postępowanie ulega umorzeniu z mocy art. 361 k.p.c. Również w nowszym orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że w sprawach związanych z prawami nieprzechodzącymi na następców prawnych, to jest przede wszystkim z prawami osobistymi, sąd - w razie śmierci strony - winien postępowanie umorzyć na podstawie art. 355 § 1 k.p.c., jako że wydanie orzeczenia w tym przypadku będzie bezprzedmiotowe (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 23 kwietnia 1985 r., III CZP 16/85, OSNCP 1985/12/195; postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 13 września 2009 r., II CKN 642/99, LEX nr 52346 i z dnia 14 listopada 2000 r., I CZ 65/00. LEX nr 536981 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 2011 r., II PK 63 /11, LEX nr 1129342).

Na gruncie niniejszej sprawy, osobisty charakter prawa o ustalenie istnienia obowiązku ubezpieczenia społecznego sprawia, że prawo to nie należy do spadku, jako ściśle związane z osobą zmarłego (art. 922 § 2 k.c.). Pogląd powyższy znajduje oparcie w orzecznictwie Sądu Najwyższego, który wyjaśnił w postanowieniu z dnia 22 marca 2016 r., I UZ 42/15 (Legalis), iż stwierdzenie w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych podlegania przez konkretną osobę (pracownika, zleceniobiorcę) ubezpieczeniom społecznym oraz ustalenie podstawy wymiaru składek na te ubezpieczenia w decyzji „wymiarowej”, skierowanej do płatnika składek (pracodawcy, zleceniodawcy), bez wątpienia ma wpływ na prawo ubezpieczonego (pracownika, zleceniobiorcy) w zakresie wysokości przyszłych świadczeń z ubezpieczeń społecznych oraz na jego obowiązek partycypowania w finansowaniu (współfinansowaniu) składek na te ubezpieczenia. On sam ma więc niewątpliwie interes prawny w uzyskaniu konkretnego orzeczenia sądowego, którego źródłem będzie stosunek prawny lub zobowiązanie objęte decyzją administracyjną organu rentowego (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 27 lutego 1991 r., II URN 130/90, OSNCP 1992/2/168; z dnia 15 lipca 1999 r., II UKN 52/99, OSNAP 2000/22/826; z dnia 28 marca 2008 r., II UK 159/07, OSNP 2009/13-14/180). Tego rodzaju prawa i obowiązki nie są jednak ani dziedziczne, ani zbywalne, w związku z czym nie ma możliwości ich przejścia na inne osoby.

W konsekwencji, śmierć R. Z. jako innej osoby, której praw i obowiązków dotyczyła zaskarżona decyzja, w toku postępowania administracyjnego, skutkować winno umorzeniem tego postępowania w całości.

Powyższe objaśnił także Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 28 czerwca 2016 r., II UZ 18/16 (LEX nr 2111410) podkreślając, że w razie zajścia konieczności umorzenia postępowania (zwłaszcza, gdy przedmiotem sporu są prawa i obowiązki niedziedziczne) umorzeniu podlega całe postępowanie, co w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych w sytuacji śmierci osoby, której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja, odnosi się także do postępowania przed organem rentowym, odwołanie od decyzji którego inicjuje spór sądowy. W przeciwnym wypadku ostateczną stałaby się decyzja rozstrzygająca o podleganiu ubezpieczeniom społecznym przez osobę już nieżyjącą pomimo formalnych przeszkód do zakończenia postępowania odwoławczego od tej decyzji. I dalej Sąd Najwyższy wskazał, że w typowej sytuacji, tzn. uzyskania informacji o śmierci strony przed prawomocnym zakończeniem sprawy, wymaga to uchylecia przez Sąd Apelacyjny wyroku sądu pierwszej instancji i poprzedzającej go decyzji organu rentowego oraz przekazania sprawy temu organowi do ponownego rozpoznania ze wskazaniem na konieczność umorzenia postępowania przed tym organem (art. 477^{14a} k.p.c.).

Na koniec wspomnieć należy, że przepis art. 477^{14a} k.p.c. poszerza katalog rozstrzygnięć sądu drugiej instancji o możliwość uchylenia wyroku sądu pierwszej instancji i zaskarżonej decyzji z jednoczesnym przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania bezpośrednio organowi rentowemu. Uchylenie zaskarżonego wyroku sądu pierwszej instancji i zaskarżonej decyzji oraz przekazanie sprawy organowi rentowemu do ponownego rozpoznania może nastąpić między innymi w przypadku stwierdzenia nieważności postępowania (art. 386 § 2 k.p.c. w zw. z art. 379 k.p.c.).

W tym stanie rzeczy, mając na uwadze, że R. Z. zmarł przed wydaniem zaskarżonej decyzji, działając na podstawie art. 477^{14a} k.p.c. Sąd Apelacyjny uchylił zaskarżony wyrok i poprzedzając go decyzję oraz przekazał sprawę do ponownego rozpoznania bezpośrednio Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych, podkreślając jednocześnie konieczność umorzenia postępowania przed organem (punkt 1)..

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono zgodnie z zasadą kompensaty, na podstawie art. 100 zd. 1 k.p.c. Wyjaśnić przy tym należy, że strony niniejszego procesu w takim samym stopniu są stroną przegrywającą, jak i wygrywającą, a zarazem wysokość kosztów każdej z nich jest zbliżona, co z kolei pozwoliło na wzajemne zniesienie kosztów procesu (punkt 2).

SSA Urszula Iwanowska SSA Barbara Białecka del. SSO Gabriela Horodnicka-Stelmaszczuk